

gratis bonorum immobilium ita fieri possit et debeat, communis sententia est cum glossa, in c. 4 de Relig. domib., in 6, verbo *Domum*, quam communiter sequuntur Canonistæ, in c. *In presentia*, de Probationibus, ubi Panorm., n. 63, Decius, n. 69, Felinus, late, n. 51 et 52, ubi refert aliquos excipientes, quoad hoc, ordinem Minorum propter strictiorem paupertatem. Contrarium tamen docet ibi Panorm., et Bartol., d. lib. 2, dist. 6, c. 4, ubi sentit hoc ita esse declaratum in Clement. *Exivit*, et sumitur ex versiculo, *Quia igitur in successione*, si attente legatur. Respondet Bartolus ubi supra, c. 4, quod legatum annuum non interdicatur fratribus ratione rei legatae, sed ratione modi a testatore expressi, scilicet, quod annuatim detur, qui modus regulæ et conditioni eorum repugnat. Sed contra, quia potest voluntas testatoris impleri, etiamsi fratres non accipiant legatum, quantum ad modum illum, licet eis in illo solvendo modum illum observet. Hæc enim duo non repugnant; nam potest monasterium jus illud recipiendi annuam pensionem transferre in aliquem tertium per venditionem, sicut potest vendere domum sibi legatam; tunc ergo hæres solvet illi tertio legatum annuum juxta modum a testatore præscriptum; monasterium autem non ita illud accipiet, sed simul recipiet totum legatum æquivalenter, recepto nimirum pretio ejus. Cum ergo possimus ita hæc conciliare, et ita interpretari legatum, ut non sit inutile, ita faciendum videtur, præsertim in causa pia. Nihilominus juristæ negant in his censibus, seu legatis annuis, hoc fieri posse præter modum et voluntatem testatoris, quæ sunt verba Panormitani supra, qui refert etiam Fredericum, et Joannem de Lignano; rationem autem illam non amplius explicat: videtur autem sensus esse voluntatem defuncti in hujusmodi legato, esse ut talis pensio annuatim, et non aliter solvatur; item ut illa pensio semper solvatur, tanquam opus pium, et cedens in utilitatem talis religionis; huic autem voluntati repugnat ille modus transactionis et commutationis, quam supra diximus.

22. *Impugnatur responsio*. — Sed adhuc non quiescit mens, nec ratio illa satisfacere videtur. Primo, quia Panormitanus, eodem n. 63, adjungit, secus esse si testator aliquem annuum redditum dimisisset istis fratribus; nam tunc poterunt, inquit, recipere æstimationem; itaque differentiam facit inter legatum directe relictum ipsis fratribus, vel indi-

recte per modum oneris impositi in re alteri legata; cujus tamen differentie rationem non video; nam etiam in legato directo voluntas testatoris est, ut tali modo solvatur, et ita Bartolus de tali directo legato expresse loquitur. Si ergo Panormitanus in illo admittit posse recipi æstimationem, cur negat in alio? non enim hoc magis repugnat paupertati aut voluntati testatoris in uno quam in alio. Deinde satis videtur expleri voluntas testatoris, quamvis ille modus mutetur, quia non est adeo substantialis, neque ab illo positus est ut talis; supponimus enim non dixisse expresse se velle ut id detur tali modo, et non alio, nam si hoc expressisset, nulla esset controversia; sicut etiam non valeret legatum de re immobili, si expresse adderetur conditio, ut possideretur tanquam immobilis, quia esset turpis conditio, et contra regulam. Quando hoc non exprimitur, explicanda videtur voluntas testatoris, ita ut valeat quoad substantialem effectum, etiamsi modus servari non possit; ut in præsentia magis consentaneum videtur voluntati testatoris, ut religio recipiat utilitatem illius legati, quoad quantitatem et æstimationem, cum non sit capax modi, quam quod legatum omnino inutile fiat; et confirmari potest ex c. *Verum*, de Condit. apposit., ubi in causis piis modus additus donationi, aut legato, et postea non impletus, non reddit nullam donationem, nisi id fuerit in donatione seu legato expressum.

23. *Resolutio vera*. — In hac ergo re dicendum occurrit, ex parte religionis non esse illicitum, nec paupertati contrarium eam commutationem facere, si hæres, vel principalis legatarius, apud quem est onus solvendi pensionem, consentire velit. Hoc ad minimum probant omnia adducta, et est per se evidens, quia hoc solum est accipere quamdam elemosynam. Adde vero monasterium non acquirere jus civile, quo possit cogere hæredem, aut legatarium ad illam æstimationem reddendam, vel ad consentiendum in transactione alteri facta, vel ad se illi obligandum; hoc saltem probat communis opinio citata, juxta quam judicandum est in foro exteriori, cum nullo jure vel efficaci ratione possit probari contrarium; nam hoc jus civile manare debuisset ex voluntate testatoris vel expressa, vel adjuta adminiculo juris civilis; hic autem nec est expressa, ut ex dictis patet, neque aliqua lege juvatur, neque etiam consuetudine, juxta quam legata interpretanda sunt, l. *Nummis*, ff. de Legatis, 3. Imo non defue-

runt qui idem dixerint de quocumque legato rei immobilis; sed non est eadem ratio, ut jam dicam.

24. *Resolutio secunda*. — Ulterius enim probabilius censeo non teneri legatarium vel hæredem in conscientia, reddere æstimationem talis juris, seu pensionis annuæ, nec etiam se obligari alteri volenti illam æstimationem dare. Prior pars probatur, quia testator talem obligationem ei non imposuit; nam est major quam solvendi annuum redditum, et testator hanc solum posuit; ergo non est unde obligetur. Et eodem fere modo probatur posterior pars; nam imprimis cum hæres non teneatur obligatione civili ad solvendum hoc legatum, ut dictum est, non potest obligari in conscientia ad se obligandum civiliter alteri, quia etiam testator hanc obligationem ei non imposuit. Unde ulterius sequitur, nihil resultare ex tali legato, quod a religione alicui tertio vendi possit; nam jus civile, quod vendibile est, non resultavit; jus autem vel actio in foro conscientie etiam non resultat, ut dixi, et licet oriretur, non esset quid vendibile, moraliter loquendo, quia nemo emit, nisi id in quo potest acquirere proprium jus, et civilem actionem. Atque ita etiam concluditur tale legatum esse nullum, quia nullum habet effectum; unde si hæres, vel legatarius velit dare æstimationem, aut se obligare alteri qui illam det, erit potius opus misericordie quam justitiæ.

25. *Assignatur differentia inter hæc legata*. — Atque ita etiam (respondendo ad primam difficultatem positam) facile assignatur differentia inter legatum alicujus possessionis, vel alterius similis rei immobilis, et legatum annuæ pensionis; nam quando legatur domus, verbi gratia, eo ipso potest vendi vel alienari invito hærede, quia nullum jus in illam acquirit, et ideo non est necessaria ex parte illius aliqua obligatio, vel consensus, ut conventus ab aliquo tertio accipiat æstimationem legati, per modum transactionis seu venditionis. Respectu autem ipsiusmet hæredis est in hoc convenientia, quod ille cogi non potest ut det æstimationem domus, etiamsi per impossibile nullus inveniatur qui emat illam, quia nullo jure ipse cogi potest ad emendum, nec testator illum obligare ad dandam æstimationem. Secus vero est respectu tertii, quia domus vendi potest, accepta æstimatione, sine consensu hæredis; redditus autem annuus, seu jus ad illum, non potest transferri in alium, nisi denuo se obliget hæres, vel legatarius qui

pensionem soluturus est; quia tota æstimatio et totus valor talis rei consistit in hac obligatione; ad eam tamen cogi non potest hæres, ut diximus. Atque hinc oritur alia ratio differentie non contemnenda: nam quando res corporea, et immobilis legatur, non constituitur ipsa in suo esse et valore, per legatum, sed supponitur tantæ æstimationis, et donatur tali religioni; at vero quando donantur redditus annui, res immobilis, quæ ibi intervenire potest, est incorporea, scilicet jus ad tales redditus, et non supponitur, sed fieri debet virtute ipsius legati; non fit autem, nec fieri potest per tale legatum, quia monasterium non est capax talis juris, et consequenter magis incapax est, ut in ipso primo erigatur; et ideo in priori legato est aliquid quod vendi possit, scilicet res corporea et immobilis; in posteriori autem nihil est quod vendi possit, quia si quid esset vendibile, maxime jus; hoc autem non fuit acquisitum monasterio, ut dictum est.

26. *Objectio*. — *Responsio*. — Dices: hac ratione probaretur etiam domum legatam non posse a monasterio vendi, quia ut vendatur, non satis est rem ipsam esse æstimabilem pretio, sed oportet ut venditor habeat jus in illam; monasterium autem non potuit per legatum acquirere jus in rem immobilem, quia est incapax dominii talis rei. Respondeo ibi non considerari rem illam ut immobilem, sed ut convertibilem, et convertendam statim in talem æstimationem, sub qua ratione, quasi mutabilis potius et moraliter corruptibilis consideratur; sic autem non repugnat hujusmodi monasterium acquirere jus, et dominium rei, materialiter (ut sic dicam) immobilis, quia illud jus magis consideratur ex termino, seu fine ad quem tendit, scilicet pretium et æstimatio domus, quam ex ipso medio, seu materia circa quam versatur. Ratio autem a priori hujus est, quia intentio voti paupertatis talis religionis non est primum jus his rebus, sub ea ratione consideratis, sed ut permanenter habeantur ad sustentationem. Et eadem ratione, jus ipsum ecclesiasticum, quod incapacitatem dominii in religionibus introduxit, ut supra dixi, non extendit hanc incapacitatem ad hoc transitorium dominium, ut sic dicam, sed ad permanens, quod proprie est de re immobili, ut immobilis est. Sed urgebis, idem dici posse de legato annuæ pensionis; poterit enim dari jus ad redditus, non tamen ut permaneat, sed ut alienetur statim, et acquiratur æstimatio. Respondetur ibi

non habere locum hanc considerationem, propter rationes factas, quia tunc reditus non alienantur proprie, sed jus ad illos; jus autem non potest alienari, nisi prius consurgat ita firmum et stabile, ac sufficiens ad obligandum alium civiliter, quod in præsentī casu locum habere non potuit.

27. *Difficultas: an liceat habere reditus pro expensis necessariis ad divinum cultum.*—Alia difficultas superest, circa eandem particulam, scilicet, quoad sustentationem, an liceat hujusmodi religiosis habere certos reditus pro expensis necessariis ad divinum cultum, panis, vini, ceræ, ornamentorum, ac denique fabricæ ecclesiæ, vel perficiendæ, vel reficiendæ et conservandæ. Et ratio dubitandi esse potest, quia tales reditus ex parte tollunt incertam mendicitatem: item quia in sustentatione monasterii non solum includuntur victus, vestitus et habitatio, sed etiam illa omnia quæ ad ordinarias actiones vitæ, et religiosorum ministeria necessaria sunt; ergo etiam includuntur, quæ, ad sacra dicenda, sunt necessaria. Alioquin posset monasterium hujusmodi habere certos reditus ad conservandam et augendam bibliothecam publicam, verbi gratia, quia hoc non pertinet ad sustentationem religiosorum, et eadem ratione possent habere reditus ad providendum singulis de libris necessariis, imo de papyro, calamis, atramento, et similibus. Item possent habere ad recipiendos hospites, quia illud etiam est extra propriam sustentationem, et est opus pietatis. Huc accedit, quia hac occasione possunt hi reditus, vel magna eorum pars converti in usum religiosorum, quando superabundantes fuerint; quod facile poterit procurari, vel augendo reditus, vel limitando sacrariæ sumptus. Ubi etiam tangitur alia difficultas, an hujusmodi monasteria habere possint anniversaria, et similes reditus, tanquam certum stipendium missarum, etc., nam hoc etiam videtur tollere incertam mendicitatem; et magis videtur hoc repugnare, quia directe dantur et accipiuntur tales reditus in sustentationem, et alioquin sunt firmi et stabiles.

28. *Assertio prima: licet habere hujusmodi certos reditus.*—Nihilominus consuetudo harum religionum hos modos reddituum videtur admittere; et ideo dubitandum non est quin aliquo modo hoc eis liceat. Societatem excipio, quia in hoc habet peculiare institutum infra declarandum; idemque erit de quacumque alia religione, quæ circa hæc habuerit peculiarem prohibitionem. Loquimur ergo in ge-

nerali, ex vi talis voti, et paupertatis in communi; exponendum autem a nobis est quomodo hæc liceant, et inde constabit ratio cur liceant. Imprimis ergo licitum est habere hujusmodi reditus pro expensis fabricæ, seu sacrariæ, non solum quia licet eos recipere annuatim ex obligatione in conscientia alteri imposita a legatario, sed etiam quia possunt acquirere jus civile ad hujusmodi reditus: ita docet Angelus, verb. *Legatum*, 1, n. 5; citans Cardinalem, in Clem. *Exivit*, vers. *Cumque annui*, de Verbor. signif., ubi gloss. idem tenet, et citat Fredericum Senensem, cons. 112; idem Sylvest., verb. *Legatum*, 2, q. 2; Tabiena, eodem verbo, q. 4; Corduba, in Expositione regulæ, cap. 6, q. 10; et Serena conscientia, q. 20; et habetur in speculo Minorum, 3 p.; allegantur pro hac sententia cap. ult. de Testament., et cap. *Nimis*, 1, de Excessib. prælat., quatenus in illis hujusmodi legata religiosis facta generaliter approbantur, et peculiariora privilegia in eorum favorem conceduntur. Et Pauorm., in d. cap. ult., num. 5, supponit talia legata privilegiata valere, etiamsi fiant fratribus mendicantibus, quamvis quoad privilegium non solvendi quartam ex illis revocatum sit privilegium, in Clement. *Dudum*, § *Verum*, de Sepulturis. Idem sumitur ex glossa, Innocentio, eodem Panormitano, et aliis, in prædicto cap. *Nimis*. Ratio vero est, quia hujusmodi reditus non sunt ipsorum fratrum, sed Ecclesiæ, seu divini cultus; ipsi autem fratres solum sunt administratores in hoc; et hoc titulo dicuntur habere jus civile ad illos exigendos, non tanquam domini, sed tanquam oeconomi; neque etiam tales reditus sunt deputati ad proprium usum, vel sustentationem religiosorum, et ideo non minuunt paupertatem ejus; ergo etiam hoc titulo non sunt incapaces talium reddituum; ergo. Denique consuetudo ipsa ita interpretata est hanc paupertatem.

29. *Assertio secunda: non licet hos reditus in alium usum convertere.*—*Instantia.*—*Diluitur.*—Ex hac vero declaratione sequitur non licere his fratribus convertere hujusmodi reditus, aut partem eorum, in alios usus monasterii, vel religiosorum, sed solum in illum usum divini cultus ad quem deputati sunt. Primo quidem, quia esset contra suam professionem paupertatis habere illos reditus ad alium usum. Secundo, quia talis usus esset contra voluntatem testatoris, seu donantis, atque adeo contra justitiam vel religionem. Quia ipsi religiosi nullum jus habent ad alium

usum illorum honorum, præterquam divini cultus, privantque Ecclesiam suo dominio, et Deum cultu debito, dum illa in alios usus consumunt. Dices: quid si tales reditus crescant, et ad illum definitum usum, pro quo sunt relictī, necessarii omnes non sint? cur non poterit religiosus in proprios usus, quod proprium est, convertere? Respondeo tunc cessare rationem injustitiæ respectu voluntatis testatoris, durare autem rationem paupertatis, et ex parte non posse illos sibi applicare. Adde etiam rationem justitiæ postulare, ut illi superflui reditus applicentur ad alias res divini cultus in eodem templo, vel sacraria. Consideranda sunt enim in hoc negotio, et quoad hæc bona, et eorum usus, Ecclesia et monasterium tanquam duæ personæ distinctæ habentes diversa jura et conditiones. Nam Ecclesia est capax reddituum, ad proprios usus divini cultus, et ita habet quasi intrinsicum jus, ut ex talibus redditibus nihil omnino extra ipsam distrahatur; sed si ex uno usu aliquid superfluerit, ad alium ejusdem Ecclesiæ proprium applicetur; monasterium autem solum habet administrationem talium bonorum; ergo nullo jure potest illa extra omnem Ecclesiæ usum consumere. Quod si fingatur casus, in quo tam sint abundantes et superflui reditus, ut ad nullum alium sumptum sacrariæ vel fabricæ Ecclesiæ, tunc arbitrio Prælati habentis potestatem possint insumi, possent ad alios pios usus applicari, nunquam tamen debent in sumptus religiosorum converti, ne paupertas eorum violetur. Et ideo hæc licentia habendi hos reditus non est nimium extendenda; posset autem esse excessus, vel ratione quantitatis nimis, vel etiam ratione modi percipiendi tales reditus, ut si oporteret habere possessiones aliquas temporales, et administrationem earum, ad illos percipiendos; quod videtur alienum a paupertate talium religionum.

30. *Assertio tertia: non licet habere similes annuos reditus pro aliis usibus monasterii.*—Propter difficultatem autem in principio positam, addendum ulterius est non licere hoc extendere ad quoscumque alios reditus annuos consumendos in quibuscumque aliis rebus vel usibus monasterii, extra proprium cultum Dei, ut in libris, etc. Nullo enim modo licet hujusmodi religiosis pro hujusmodi rebus tales habere reditus certos, ita ut jus habeant civile ad exigendos illos. Hoc imprimis probat consuetudo, quæ est optima hujus obligationis interpres; probat autem auctoritas ne-

gativa Doctorum, nullus enim hujusmodi ampliationem facit. Item oppositum nullum habet in jure fundamentum, et alioquin votum universale est; et ideo quidquid in hoc genere non invenitur concessum aliquo ex dictis modis, censendum est esse prohibitum, juxta doctrinam Pontificis, in d. Clem. *Exivit*. Ratio denique est, quia omnia illa pertinent ad sumptus ipsius monasterii, et proxime cedunt in commodum, seu utilitatem personarum ejus; et ideo jus ad tales reditus repugnat communi paupertati talis monasterii. Nec respectu illorum reddituum considerari potest aliquid moraliter distinctum ab illa communitate, ad quod pertineat illud jus, vel utilitas ejus, sicut consideratur in redditibus qui ad servitium templi tantummodo destinantur.

31. *Assertio quarta: licet illos habere pro externis hospitibus recipiendis.*—Quapropter nomine sustentationis, in præsentī, non tantum victus et vestitus religiosorum comprehenditur, sed etiam omnia illa quæ ad eorum usum et commoditatem immediate ordinantur. Sub religiosis autem quantum ad hanc partem intelligendos censeo non tantum eos, qui in tali domo vel monasterio firmam (ut sic dicam) habitationem habent, sed etiam quoscumque ejusdem religionis quos ibi hospites esse contigerunt; non enim existimo posse haberi reditus pro hujusmodi hospitibus suscipiendis et alendis, quia moraliter omnes efficiunt idem corpus religionis, et tota religio est incapax talium reddituum ad sustentationem suorum religiosorum. An vero in tali religione possint admitti reditus ad suscipiendos externos peregrinos, vel ad alios pauperes alendos, uniuscujusque institutum consulendum est; nam, regulariter loquendo, hoc non videtur admitti in talibus religionibus; nec est consentaneum professioni earum, juxta doctrinam D. Thomæ 2. 2, q. 188, art. 7. Nihilominus absolute non repugnabit paupertati earum, si tales reditus in proprios usus non convertant, neque ulla ratione convertere possint; neque etiam proprium jus habeant ad illos, sed solum administrationem, in proximorum utilitatem; hæc enim administratio per se et ex objecto non repugnat paupertati; an vero ex alio capite repugnet talibus religiosis, ex aliis eorum constitutionibus judicandum est.

32. *Assertio quinta circa anniversaria et capellanias.*—Ultimo in hoc puncto censeo, idem fere esse dicendum de anniversariis perpetuis, capellaniis, etc. Nam reditus earum proxime, non ad Dei cultum, seu ad expensas